

ANALIZA BILANSA

Dodatak „Narodnom Blagostanju“

BROJ 47

BEOGRAD, 20. NOVEMBAR 1937.

GODINA IX

Sadržaj:

»Cement« a. d. — Beograd
Beočinska fabrika cementa a. d. u Beogradu
„Кроација“, творница портландцемента д. д., Загреб

»CEMENT« A. D. — BEOGRAD

Poslednjih godina u javnosti su češće kritikovane su više velike cene cementa. U vezi s tim javljali su se i razni napadi na našu cementnu industriju, naročito posle stvaranja kartelne organizacije »Cement« a. d. Cement je, zaista, skup. Ali se ne može bez daljega bacati krivicu za to na kartel i na cementnu industriju. Kod nas je, nažalost, već ušlo u običaj da se o kartelima piše i govori nepovoljno, bez obzira na to da li je njihovo postojanje za privredu kao celinu korisno ili štetno. Slično je i s kampanjom protiv naše cementne industrije i njenog kartela. Iznošene su najrazličitije optužbe: da je kartel povisio cene, da svesno ograničava proizvodnju, da namerno koči građevinsku delatnost u zemlji, da onemogućuje savremeno zidanje potrebnih zgrada, da su cene u raznim mestima nejednake, itd. Međutim, ni za jednu od ovih optužbi nisu navedeni i stvarni dokazi ni konkretni podaci. Sve je neodređeno, izuzevši principijelnu animoznost protiv kartela.

Ako se stvari posmatraju sa manje pristrasnosti, moraće se doći do zaključka da ove optužbe ne predstavljaju ništa drugo već prosto demagogisanje bez stvarne podloge. Pre svega moramo naglasiti da »Cement« a. d. nije stvoren radi povišenja cena. Niti je povišenja fabričkih cena bilo, niti je postojala namera da se ono izvrši. Uostalom, ono je prema sadašnjem stanju i neostvarivo, jer su cene cementa već pre tri godine jednim vladinim rešenjem maksimirane. Koliko je nama poznato, cementna industrija nije ni u jednom slučaju prekoračila utvrđene cene. Naprotiv, ona ih je u nekim krajevima održavala i ispod određene visine. Prilikom stvaranja kartelne organizacije mislilo se u prvom redu na racionalizaciju prodajnih, kreditnih i podvoznih prilika, dakle vodilo se računa isključivo o momentima koji su neobično važni i sa nacionalno-ekonomskog gledišta.

Stvaranje kartela je posledica neobično teških prilika pod kojima je naša cementna industrija poslednjih godina bila primorana da radi. Njen prvorazredni kapacitet iznosi skoro 2 miliona tona godišnje, a godišnja potrošnja cementa u zemlji ne dostiže prosečno ni 400 hiljada tona. Najjača potrošnja bila je u 1931 godini sa 475 hiljada tona, a najslabija u 1934 sa 260 hiljada tona. Prosečni godišnji izvoz ne iznosi takođe znatno više od 400 hiljada tona. (U toku 1936 izvezli smo čak samo 303 hiljade tona). To znači da naša cementna industrija ni u najpovoljnijem slučaju nije mogla da iskoristi ni 40% svog ogromnog kapaciteta. To znači dalje da je među našim cementnim fabrikama i konkurencija morala da bude neobično jaka. Borba nije vođena samo na granicama prodajnih rejona pojedinih preduzeća, već su, na primer, dalmatinske fabrike često prodavale svoj cement čak u Subotici, Novom Sadu i Beogradu, a fabrike iz unutrašnjosti — u Splitu, Šibeniku, pa čak i u Boki Kotorskoj. S obzi-

rom na visoke prevozne troškove gubici su bili neizbežni. Na rentabilitet poslovanja nepovoljno je uticalo i sve jače kreditiranje mušterija, ne samo zbog gubitka na kamati, nego i zbog osetnog porasta nenaplativih potraživanja. To se na duže vreme nije moglo da održi. Uostalom, niko ne može ni tražiti da se radi sa gubitkima.

»Cement« a. d. ima prema tome za cilj da smanji troškove distribucije, a po mogućnosti i prodajne cene. Naime, visoke cene su štetne i za cementnu industriju, jer se cement manje traži za zidanje kuća i ostalih objekata. Cementnim fabrikama, koje imaju ogroman neiskorišćen kapacitet, nije sigurno prijatno kad vide da se cement sve češće zamenjuje drugim građevinskim materijalom. Dok u zapadnim industrijskim zemljama potrošnja cementa često prelazi i 100 kg po glavi, ona kod nas iznosi prosečno samo 20 do 25 kg. Cementnoj industriji je poznato da bi se pri nižim cenama i naša potrošnja cementa za kratko vreme mogla udvostručiti. A to bi za nju značilo ogromno smanjenje fiksnih troškova po jedinici proizvodnje i znatno poboljšanje rentabiliteta. Prema tome, s obzirom na neiskorišćeni proizvodni kapacitet, interes cementne industrije nije u suprotnosti s interesom građevinske delatnosti. Naprotiv, sniženje cena dalo bi snažan impuls i cementnoj industriji i građevinskoj delatnosti. To znači, da su cementna industrija i njen kartel najmanje krivi zbog visokih cena cementa.

Do uvođenja trošarine na cement, koja se počela naplaćivati u novembru 1933, kod nas gotovo nije bilo prigovora u pogledu cena cementa, jer su one zbog velikog kapaciteta naših fabrika bile uvek niže nego u drugim zemljama sa privrednim prilikama sličnim našim. Skupoca cementa je u prvom redu posledica prohibitivne trošarine na cement i drugih opterećenja. Državna trošarina iznosi 1500 dinara po vagonu, na ime opštinske trošarine, poreza na poslovni promet i raznih taksa mora se platiti najmanje daljih 500 dinara. Zatim dolaze troškovi pakovanja, podvoza i istovara, koji su takođe vrlo znatni, a pri većim udaljenostima predstavljaju često i preko 100% same vrednosti fabrikata franko fabrika. Cene franko fabrika su umerene. Ako ih ne oseća potrošač, za to nisu krive ni fabrike cementa ni njihov kartel, već činjenica da se cement na putu od fabrike do potrošača znatno poskupljuje usled visokih dažbina i prevoznih troškova. Pre nego što predemo na samu analizu bilansa »Cement« a. d. moramo još naglasiti, da je u svoje vreme po nalogu vlade i jedna stručna komisija ispitivala rad kao i proizvodne troškove kod naših fabrika cementa. Na osnovu rezultata do kojih je ta komisija došla, cene cementu su i limitirane, tako da je svako iskorišćavanje potrošača od strane cementne industrije unapred onemogućeno.

»Cement« a. d. je osnovan 30 marta 1936, kao kartelna organizacija naše cementne industrije, kako primorske tako i

one u unutrašnjosti. Pored zajedničke prodaje ugovoreno je rejoniranje prodajnih područja i zajedničko utvrđivanje prodajnih uslova. Kartel je zaključen do kraja 1942 godine.

Bilans »Cement«-a a. d. za prvu poslovnu godinu ovako izgleda (u hiljadama dinara):

Račun izravnjanja			
Aktiva	31-XII-1936		Pasiva
Gotovina i banke	2.031	Glavnica	1.000
Zaliha	574	Verovnici	16.231
Dužnici	14.528	Razna pasiva	63
Menice	25	Polog kaucija	3.000
Inventar	160	Polog efekata	256
Kaucije	50	Čisti dobitak	74
Polog kaucija	3.000		
Polog efekata	256	Zbir bilansa	20.624

Račun gubitka i dobitka			
Rashod			Prihod
Čin. plate i beriva	1.433	Od prodaje cementa	3.697
Porezi i pristojbe	137	Razni prihodi	23
Poslovni troškovi	2.076		
Čisti dobitak	74	Zbir prihoda	3.720

Društvena glavnica iznosi 1 milion dinara, a podeljena je na 1000 komada akcija od po hiljadu dinara. Sve akcije glase na ime i nalaze se u rukama naših cementnih fabrika. »Verovnici« su iskazani sa 16,2 miliona. To su gotovo isključivo potraživanja cementnih fabrika za isporučeni cement. Kaucije i polozi iznose 3,3 miliona.

»Dužnici« pretstavljaju najveću poziciju u aktivni. Oni iznose 14,5 miliona. Društvo nema drugih dužnika, osim kupaca cementa. Inače, ovako znatan iznos dužnika nam pokazuje da se i u pogledu uslova plaćanja kupcima izlazilo u susret do krajnjih granica mogućnosti. Zaliha robe bilansirana je sa 574 hiljade, a gotovina u blagajni i kod banaka sa 2,03 miliona dinara. Inventar je iskazan sa 160 hiljada.

Prihodi od prodaje cementa iznose 3,7 miliona. Na ime poslovnih troškova je izdato oko 56% tog iznosa, za činovničke plate i beriva oko 38,5%, za poreze i takse 3,7%, a ostatak od 2% je čisti dobitak. Ukupni rashodi »Cement«-a a. d. iznose 3,64 miliona. Ušteda cementnih fabrika na troškovima distribucije mora da bude znatno veća. Samo kod Beočinske fabrike cementa, koja je doduše najveća, ona iznosi skoro 1 milion dinara.

U upravi su gospoda: Miloš Savčić (pretsednik), d-r Ferdinand Gramberg (potpretsednik), d-r Tomislav Bulat, Karlo Koroneli, Julije Jon, Pavle Lavokat, Rihard Nagelšmit, Gvido Romiti, Dezider Šomodi i d-r Vinko Vrhunec.

BEOČINSKA FABRIKA CEMENTA A. D. U BEOGRADU

Imali smo već priliku na naglasimo da je naša industrija cementa koncentrisana u dva rejona: dalmatinski, oko Splita, i savsko-dunavski, gde je najvažnija Beočinske fabrika cementa. Iako je proizvodni kapacitet postojećih cementara daleko veći od potrošnje cementa u zemlji, ipak se još uvek osnivaju i nove fabrike. Jedna je prošle godine počela da radi u blizini Skoplja, a druga treba da se izgradi kod Šibenika u Dalmaciji. Bilo bi sasvim pogrešno, kada bi se na osnovu ovog fakta zaključilo, da su prilike u našoj cementnoj industriji povoljne. Treba, naime, imati u vidu i činjenicu, da je nekoliko naših cementnih fabrika zbog teških prilika na tržištu bilo primorano da obustavi proizvodnju. Osnivanje nove fabrike u Šibeniku je posledica naročite okolnosti. U Dalmaciji igra neobično važnu ulogu i suparništvo između Splita i Šibenika. Nova fabrika kod Šibenika dobija potrebno

zemljište od opštine sasvim besplatno. Daju joj se i neke druge privilegije, a imaće na raspoloženju vanredno bogata ležišta prvoklasne tupine.

Privredna depresija je imala katastrofalno dejstvo na cementnu industriju. U krizi koja je izbila krajem 1929 godine građevinska delatnost bila je prva na udaru, tako da je došlo do velikog smanjenja potrošnje cementa u svetu i kod nas. Pad cena bio je takođe znatan. Dalmatinske fabrike su trpele i usled smetnji koje se čine izvozu, pa su se počele intenzivno i sistematski baviti i prodajom u unutrašnjosti zemlje, što ranije nije bio slučaj. Time je situacija fabrika iz savsko-dunavskog rejona bila još i pogoršana.

Što se tiče Beočinske fabrike cementa, treba konstatovati da je njena situacija bila dosta teška i pre opšte privredne krize. Naime, ona je pre rata snabdevala cementom sve krajeve bivše Ugarske, pa je i njen proizvodni kapacitet bio ogroman. Međutim, posle oslobođenja je sasvim prestala i mogućnost prodaje na teritoriji koja je pripala Mađarskoj i Rumuniji, jer su ove dve države favorizovale svoju sopstvenu cementnu industriju. Zbog toga je Beočinska fabrika (posle svetskog rata) mogla da iskorišćava samo jedan deo svog ogromnog proizvodnog kapaciteta. Zbog privredne depresije i konkurencije dalmatinskih fabrika postalo je još i dalje smanjivanje proizvodnje neizbežno. Pred kraj 1933 uvedena je, najzad, i neobično visoka trošarina na cement (1500 dinara po vagonu). Jednu polovinu te trošarine moraju snositi same fabrike, a drugu polovinu potrošači.

I u svom poslednjem poslovnom izveštaju uprava Beočinske fabrike cementa žalila se na državnu trošarinu, koju smatra najvećom smetnjom potrošnji. Svi dosadašnji napori u pogledu ukidanja ovog tereta ostali su bez ikakvog uspeha. Ovim ogromnim opterećenjem silno se otežava upotreba neosporno najmodernijeg građevinskog materijala, a to je štetno ne samo za industriju cementa, nego i za celu građevinsku industriju, koja je svakako jedna od najvažnijih osnovnih industrija u zemlji. Dok se drugde građevinska delatnost podržava i na veštački način, dotle se ona kod nas upravo koči teškim državnim i samoupravnim nametima na najvažniji građevinski materijal.

Posle 1935 godine, u kojoj se potrošnja cementa nalazila u najvećoj depresiji, donela je prošla 1936 godina izvesno poboljšanje domaće potrošnje. Time se je koristila i Beočinske fabrika cementa, koja je uspela da poveća svoje isporuke za oko 20% prema onim iz prethodne godine. Međutim, ona je i u toku prošle godine mogla da iskoristi svoj kapacitet samo sa oko 35%. Kao što ćemo moći da utvrdimo prilikom detaljne analize njenog bilansa, ni njen prošlogodišnji dobitak u najvećem delu ne potiče od fabrikacije cementa, već se sastoji iz kamata i drugih prihoda koji ne stoje ni u kakvoj vezi sa fiktivnim produkcionim pogonom. Da preduzeće nije vrlo snažno fundirano i da ne raspolaže ogromnim finansijskim sredstvima, teško bi se moglo pri takvoj situaciji održati.

Bilansi za poslednje 4 godine ovako izgledaju:

Račun izravnjanja				
Aktiva	1933	1934	1935	1936
u hiljadama dinara				
Fabrika i nameštaj	93.823	93.881	94.102	94.576
Roba i materijal	17.796	13.862	15.150	13.642
Dužnici	44.451	42.045	41.272	47.620
Gotovina	2.393	5.305	3.581	3.161
Hartije od vrednosti	20.711	19.921	18.839	18.961
Vrednost penz. fonda	—	9.048	10.036	10.511
Polog hart. od vrednosti	3.571	4.534	2.840	1.265

Pasiva				
Glavnica	40.500	40.500	40.500	40.500
Rezervni fond	5.300	5.500	5.700	5.800
Spec. rez. fond	3.198	3.198	3.198	3.198
Rezervni fond efekata	879	879	879	879
Fond valorizacije	10.066	10.066	10.066	10.066
Poreska rezerva	250	250	250	250
Amortizacioni fond	45.076	50.488	54.847	58.974
Penzioni fond	8.571	9.048	10.036	10.511
Dobrotvorni fondovi	—	—	—	1.080
Poverioci	55.504	57.081	49.816	48.241
Razna pasiva	2.297	2.475	2.043	918
Nepodignuta dividenda	1.908	47	1.455	2.790
Polog hart. od vrednosti	3.571	4.534	2.840	1.265
Čista dobit	5.624	4.530	4.189	5.263
Zbir bilansa	182.746	188.596	185.820	189.736

Račun gubitka i dobitka

Rashodi				
Plate, troškovi i soc. tereti	7.118	6.498	6.418	5.492
Amortizacija	5.077	4.788	4.347	4.124
Otpis dubioza	86,5	32	82	319
Porezi i takse	3.119	2.043	2.442	5.048
Trošarina (deo fabrike)	—	—	5.893	7.298
Čista dobit	5.624	4.530	4.189	5.263
Prihodi				
Proizvodnja	19.929	15.347	19.424	23.807
Kamata i razni prih.	1.731	2.340	2.002	2.271
Izuzeto iz rezerve	—	—	1.800	1.324
Prenos dobiti	134	203	145	142
Zbir prihoda ili rashoda	21.803	17.890	23.372	27.544
Dividenda	10%	8%	8%	10%

Zbir bilansa je za 3,9 miliona veći nego krajem 1935 godine. U pasivi imamo nekoliko interesantnih promena. Fondovi su povećani za 5,78 miliona dinara, i to amortizacioni za 4,2 miliona, dobrotvorni za 1,08 miliona, penzioni za 475 hiljada i rezervni fond za 100 hiljada dinara. Nepodignuta dividenda je takođe veća, i to za 1,33 miliona, a čista dobit pokazuje povećanje od 1,07 miliona u odnosu na prethodnu godinu. Ukupno povećanje kod svih pozicija u pasivi iznosi 8,2 miliona. Tri pozicije su, međutim, smanjene za 4,3 miliona, i to poverioci za 1,58 miliona, razna pasiva za 1,12 miliona i polog hartija od vrednosti za 1,57 miliona dinara.

Odnos između sopstvenih i tuđih sredstava je vrlo povoljan, jer na tuđa sredstva ne otpada više od 53,2 miliona dinara odnosno samo 28% od ukupnih sredstava s kojima je fabrika radila. Sopstvena sredstva, uračunavši fond amortizacije i prošlogodišnju čistu dobit, dostigla su 135 miliona dinara, od čega otpada 40,5 miliona na glavnice. Fond amortizacije iskazan je sa 58,97 miliona. Kako su investicije u aktivni bilansirane sa 94,5 miliona, vidi se da ih ovaj fond već pokriva sa 62,3%.

Aktiva je vrlo pregledna i jednostavna. Vrednost investicija, na koje otpada oko 50% obrtnog kapitala, povećana je prošle godine samo za 474 hiljade, sa 94,10 miliona u 1935 na 94,57 miliona krajem 1936 godine. U toku poslednje tri godine nije bilo znatnijih novih investicija, ali zato od 1930 do kraja 1933 porast iznosi oko 24 miliona dinara. U to vreme je izvršena potpuna modernizacija i tehnička reorganizacija proizvodnje. Oko 25% obrtnog kapitala plasirano je u dužnike, koji iznose 47,72 miliona prema 41,27 miliona u prethodnoj godini. Račun robe i materijala bilansiran je sa 13,6 miliona i manji je za 1,5 miliona nego u 1935. Kod gotovine, hartija od vrednosti i vrednosti penzionog fonda promene prema prethodnoj godini su sasvim neznatne. Inače,

preko računa hartija od vrednosti, koji je u 1936 bilansiran sa 18,96 miliona, knjžiše se učešća u mnogobrojnim preduzećima koja pripadaju koncernu Beočinske fabrike, ali se u njenom portfelju sigurno nalaze i razni državni papiri.

Čista dobit za 1936 iznosi 5,12 miliona, a sa prenosom iz prethodne godine 5,26 miliona dinara. Ako se uzme u obzir da je 1 milion 324 hiljade izuzet iz rezerve i da je naplaćeno 2,27 miliona na ime kamate i raznih prihoda, koji nemaju nikakve veze sa proizvodnjom cementa, vidi se da je na cementu zaradeno samo 1,5 miliona dinara. Na osnovu podataka o plaćenju trošarina vidi se dalje da je u toku 1936 prodato 9730 vagona cementa. To znači da je prosečna čista zarada po kvintalu iznosila 1,56 dinara.

Na strani prihoda vidimo da su bruto prihodi od proizvodnje opet porasli. Oni iznose 23,8 miliona prema 19,4 miliona u prethodnoj i 15,3 miliona u 1934 godini. Isporuke cementa u 1936 bile su za oko 20% veće od onih u 1935 godini. Plate, troškovi i socijalni tereti iznose 5,49 miliona prema 6,42 miliona u prethodnoj godini. Ovo smanjenje ostvareno je u prvom redu blagodareći racionalizaciji prodaje putem zajedničke kartelne organizacije. Inače, prošle godine bila je i amortizacija za 223 hiljade dinara manja nego u 1935. Po prilici za isto toliki iznos povećan je otpis dubioza. Povećanje poreza i taksa je ogromno. U 1936 oni su iznosili 5,05 miliona prema 2,44 miliona u prethodnoj i 2,04 miliona u 1934 godini. Na imetrošarine koja ide na teret proizvođača plaćeno je 7,3 miliona prema 5,9 miliona u 1935 godini. To znači da je prodaja povećana sa 7.857,3 vagona u 1935 na 9.730,6 vagona u 1936 godini.

Iskazana čista dobit od 5,26 miliona ovako je podeljena: za 10% dividendu 4,05 miliona; tantijema 512 hiljada; redovnom rezervnom fondu 150 hiljada; amortizacionom fondu 26 hiljada; dobrotvornim fondovima 400 hiljada; ostatak od 125 hiljada dinara prenosi se na novi račun.

U toku 1937 situacija fabrike pokazuje umerenu tendenciju poboljšanja, i to uglavnom blagodareći javnim radovima. Prodaje cementa industriji i privatnoj građevinskoj delatnosti još uvek ne zadovoljavaju. Kada bi se ukinula trošarina, sigurno je da bi se i u tom pogledu stanje znatno i naglo popravilo.

U upravi Beočinske fabrike cementa su g. g.: Miloš Savčić (pretsednik); d-r Aurel Egri (potpretsednik); Damjan Branković, Geza Kovač, d-r Vlada T. Marković, d-r Emil Opler, Đorđe baron Orenštajn, Josif baron Rajačić, Kosta L. Timotijević, Dezider Šomodj i Julije Jon. U nadzornom odboru se nalaze gospoda: Milan Francuski, d-r Alfred Gardonj, d-r Elemer Gelert, Mihajlo Gutman, Lazar Sladeković, inž. Jovan Petrović i Franja Šlezinger.

„КРОАЦИЈА”, ТВОРНИЦА ПОРТЛАНДЦЕМЕНТА Д. Д., ЗАГРЕБ

Престанак безобзирне конкуренције међу нашим фабрикама цемента имао је повољан утицај и на пословање „Кроације”, творнице портландцемента д. д., Загреб. Док је раније на њено подручје долазио цемент из Словеније и Далмације, па чак и из фабрика у Србији, данас су за поједине произвођаче одређени стални рејони. Благодарећи томе „Кроација” је прошле године могла да искористи знатно боље свој производни капацитет. С друге стране је попустила и општа привредна криза, која је трајала читав низ година. У вези с тим била је много живља и грађевинска делатност, нарочито у већим варошима. Највећу сметњу за даље побољшање прилика претставља државна трошарина на цемент.

Иначе „Кроација” има све услове за врло успешан рад. Њена фабрика налази се у непосредној близини једног

великог напредног града, у Потсуседу, који је удаљен само десет километара од Загреба. За снабдевање Загреба цементом „Кроација“ се може служити и камионима, који знатно олакшавају и појевтињују транспорт. А транспорт, као што је познато, код цемента игра битну улогу. Иначе, фабрика има у непосредној близини и железничку пругу тако да може лако снабдевати готово целу Савску, као и неке делове Дравске бановине. Она је до сада спадала у ред цементара средње величине. Међутим, на последњој главној скупштини акционара донета је одлука да јој се капацитет знатно повећа. Претстојећа реконструкција, којом ће се осетно снизити и производни трошкови, биће изведена у великом обиму. Сви потребни припремни радови су већ завршени, поручен је и машински уређај, тако да се могло већ приступити и проширењу фабрике. За то потребни капитал набавља се повишењем главнице са 7 на 14 милиона динара. У ту сврху биће издато 35.000 нових акција од по 200 динара.

За прошлу годину „Кроација“ исказује чисту добит од 1 милион 25 хиљада динара односно нешто мање него у годинама пре кризе. На пример у 1929 и 1930 чиста добит је износила по 1,2 милиона годишње. После тога је стално опадала. Од 1931 до 1934 године износила је нешто изнад пола милиона годишње, а у 1935, упркос извесном повећању производње и продаје, била је исказана са цигло 12 хиљада, јер су цене показивале падајућу тенденцију, а повећање производње није било још толико да су се могли надокнадити настали губици. Срећом, продаја у току 1936 повећана је у знатној мери, тако да је и рентабилитет повољнији.

Рачун губитка и добитка

Расходи	1930.	1934.	1935.	1936.
	у хиљадама динара			
Упр. трошкови и плате	2.664	2.069	2.164	2.232
Порези	1.321	2.242	3.784	5.273
Отпис намештаја	20	59	38	36
Фонд амортизације	679	493	497	940
Одржавање кућа	—	—	138	107
Дубиозна потраживања	72	—	—	—
Губитак на курсне ефекте	—	6	—	13
Чиста добит	1.221	522	12	1.025
Приходи				
Пренос добитка	5	10	9	12
Приход производње	5.349	5.071	6.252	9.140
Камати	342	52	59	181
Приход од кућа	281	256	314	293
Збир прих. или расх.	5.977	5.391	6.634	9.626

Пажљивим разгледањем горње таблице могу се лако пронаћи узроци који су били довели до скоро потпуног ишчезавања чисте добити код цементних фабрика уопште и код „Кроације“ наполе. Најглавнији узрок је у томе, што је једна једина врста расхода из године у годину била све већа, наиме порези и јавне дажбине. Док су они у нормалним годинама износили око 1 милион динара годишње, у 1930 били су 1,32 милиона, а у 1936 чак 5,27 милиона динара. Сувише велика државна трошарина на цемент и други намети утицали су врло неповољно на продају цемента. Због тога су до 1934 и приходи од производње показивали опадајућу тенденцију. Благодарећи у првом реду рејонирању продаје код „Кроације“ су у 1936, ма да цене нису никако повећаване, приходи од произ-

водње и продаје знатно порасли. Повољно је деловала и околност да су сви расходи, осим пореза, према 1935 години остали готово непромењени, а према ранијим годинама су чак и знатно снижени.

Биланси „Кроације“ за последње четири године овако изгледају:

Актива	1933.	1934.	1935.	1936.
	у хиљадама динара			
Готовина	8.879	10.673	5.837	4.153
Ефекти	105	379	345	427
Дужници	1.765	3.947	9.295	14.081
Роба и материјал	1.386	2.818	2.802	2.408
Инвентар	343	391	376	366
Инвестиције	17.006	17.072	17.521	17.623
Пасива				
Главница	7.000	7.000	7.000	7.000
Резервни фонд	1.260	1.270	1.280	1.280
Фонд валоризације	1.750	1.750	1.750	1.750
Фонд амортизације	9.699	10.243	10.797	11.737
Фонд аморт. врећа	25	25	25	25
Резерва за обнову	250	250	250	250
Збир сопств. средстава	19.984	20.538	21.102	22.042
Пензионни фонд	594	646	699	712
Повериоци	8.212	13.308	13.671	14.573
Разна пасива	158	255	681	704
Неиспл. дивиденда	7	12	11	2
Чиста добит	527	522	12	1.025
Збир биланса	29.483	35.281	36.176	39.058

Обртни капитал повећан је прошле године за 2,9 милиона, од чега отпада 940 хиљада на повећање фонда амортизације и 900 хиљада на пораст поверилаца, а за 1 милион динара је и чиста добит већа. Збир сопствених средстава, без чисте добити, износи 22 милиона, а укупна туђа средства су исказана са 16 милиона динара. Као што се види, однос је врло повољан. Иначе, сопствена средства покривају не само све инвестиције, него и знатан део обртног капитала у ужем смислу.

Инвестиције су билансирани са 17,6 милиона и последњих година не показују већих промена. Готовина је знатна. Она износи 4,15 милиона и мања је за 1,7 милиона него крајем 1935. Незнатне су биле промене код залиха, које су крајем 1936 исказане са 2,4 милиона. Међутим, дужници стално расту. У 1936 они су износили 14 милиона према 1,76 милиона крајем 1933. То значи да се сада знатно више кредитира него раније. Пошто нема отписа дубиоза, кредитирање се врши свакако с великом опрезношћу. Иначе, да нема кредитирања, и повећање продаје било би, због високе трошарине, знатно слабије.

Од чисте добити употребљено је 700 хиљада за исплату 10% дивиденде, 101 хиљада за тантијему, 70 хиљада је дотирано резервном, а 100 хиљада пензионим фонду. Остатак од 54 хиљаде пренет је на нови рачун.

У управи су г.г.: Миливој Црнадак (претседник), д-р Аурел Егри (потпретседник), Самуел Д. Александер, инж. Карл Ј. Бауда, Карло Коронели, д-р Елемер Гелерт, Јулије Јон, д-р Феликс Мандл, Ђуро Орендштајн, д-р Бранко Пливерић, Дезидер Шомођи и Ђуро Улман. У надзорном одбору су господа: д-р Перослав Паскијевић, Фрањо Шлејнгер, Александер Унгар и инж. Рудолф Врбанић.